

K O
M O K Ę
B U D A

VALPOLA RAHULA

Iš anglų kalbos vertė

Ayya Piyadassī

Sofoklis

VILNIUS, 2023

TURINYS

Polas Demėvilis. Pratarė	9
Įvadas	11
Buda	17

I SKYRIUS

BUDISTINIS MĄSTYMAS

Žmogus yra aukščiausias – Žmogus yra pats sau prieglobstis – Atsakomybė – Abejonės – Laisvė mąstyti – Tolerancija – Budizmas – tai religija ar filosofija? – Tiesa neturi etikečių – Ne aklas tikėjimas ar įsitikinimas, bet matymas ir supratimas – Jokio susisaistymo net su tiesa – Palyginimas su plaustu – Įsivaizduojami pasvarstymai beprasmiški – praktinis požiūris – palyginimas su sužeistu žmogumi

19

II SKYRIUS

PIRMOJI TAURIOJI TIESA: DUKKHA

Budizmas nėra nei pesimistiškas, nei optimistiškas, bet realistiškas – „Dukkhos“ reikšmė – Trys „dukkhos“ aspektai – Kas yra „būtybė“ – Penki sandai – Dvasios supriešintos materijai nėra – Tėkmė – Mąstytojas ir mintis – Ar gyvenimas turi pradžią

37

III SKYRIUS

ANTROJI TAURIOJI TIESA:

SAMUDAYA: DUKKHOS KILMĖ

Apibrėžimas – Keturi maistai – Kilimo ir baigties prigimtis – Karma ir atgimimas – Kas yra mirtis? – Kas yra atgimimas?

52

IV SKYRIUS

TREČIOJI TAURIOJI TIESA:

NIRODHA: DUKKHOS BAIGTIS

Kas yra nirvāṇa? – Kalba ir absoliuti tiesa – Nirvāṇos apibrėžimai – Nirvāṇa nėra neigiama – Nirvāṇa kaip absoliuti tiesa – Kas yra absoliuti tiesa? – Tiesa nėra neigiama – Nirvāṇa ir samsara – Nirvāṇa nėra rezultatas – Kas yra po Nirvāṇos? – Neteisingi posakiai – Kas atsitinka arahantui po mirties? – Jei nėra savasties, kas suvokia nirvāṇą? – Nirvāṇa šiame gyvenime

59

V SKYRIUS

KETVIRTOJI TAURIOJI TIESA MAGGA: KELIAS

Vidurio kelias, arba Taurusis aštuonialypis kelias – Atjauta ir išmintis – Etiškas elgesys – Proto drausminimas – Išmintis – Dvi supratimo rūšys – Keturiuos užduotys, susijusios su keturiomis tauriosiomis tiesomis

70

VI SKYRIUS

MOKYMAS APIE SIELOS NEBUVIMĄ: ANATTA

Kas yra siela, arba savastis? – Dievas ir siela: Ap-sisaugojimas ir išsisaugojimas – Mokymas „prieš srovę“ – Analitinis ir sintetinis metodai – Sąlygotoji

kilmė – Klausimas apie laisvą valią – Dviejų rūšių tiesos – Kai kurie klaidingi požiūriai – Buda tikrai neigia „atmaną“ – Budos tyla – Savasties idėja yra miglotas įspūdis – Teisingas požiūris – Jeigu nėra savasties, kas gauna karmos rezultatą? – Mokymas apie anattą nėra neigiamas

77

VII SKYRIUS

„MEDITACIJA“, ARBA PROTO LAVINIMAS:

BHĀVANĀ

Klaidingi požiūriai – Meditacija nėra pabėgimas nuo gyvenimo – Dvi meditacijos formos – Atidos įsteigimas – „Meditacija“ į kvėpavimą – Atida veiksmams – Gyvenimas dabarties akimirkoje – „Meditacija“ į pojūčius – į protą – į etinius, dvasinius ir intelektualinius dalykus

97

VIII SKYRIUS

KO MOKĖ BUDA, IR DABARTINIS PASAULIS

Klaidingos nuomonės – Budizmas visiems – Kasdienis gyvenimas – Šeima ir visuomeninis gyvenimas – Pasaulietinis gyvenimas didžiai vertinamas – Kaip tapti budistu – Socialinės ir ekonominės problemos – Skurdas – nusikaltimų priežastis – Materialinė ir dvasinė pažanga – Keturios pasauliečių laimės rūšys – Apie politiką, karą ir taiką – Nežalojimas – Dešimt valdovo pareigų – Budos pamokymas – Ar jis praktiškas? – Ašokos pavyzdys – Budizmo tikslas

108

RINKTINIAI TEKSTAI

<i>Dhammos rato įsukimas</i>	
(<i>Dhammcakkappavattana-sutta</i>)	125
Ugnies pamokslas (<i>Ādittapariyāya-sutta</i>)	128
Beribė meilė (<i>Metta-sutta</i>)	131
Sėkmė (<i>Maṅgala-sutta</i>)	132
Visų rūpesčių ir sunkumų atsikratymas	
(<i>Sabbāsava-sutta</i>)	133
Palyginimas su drobe (<i>Vatthūpama-sutta</i>)	141
Sritys atidai įsteigti (<i>Satipaṭṭhāna-sutta</i>)	146
Patarimas Sigalai (<i>Sigālovāda-sutta</i>)	158
Tiesos žodžiai (<i>Dhammapada</i>)	166
Paskutiniai Budo žodžiai (iš <i>Mahāparinibbāna-sutta</i>)	179
Sutrumpinimai	182
Žodynėlis	184

PRATARMĖ

Polas Demėvilis

*Prancūzijos instituto narys,
Prancūzijos koledžo profesorius,
Aukštųjų studijų mokyklos budizmo studijų direktorius
(Paryžius)*

Pateikiame vieno labiausiai kvalifikuotų ir apsišvietusių šios religijos atstovų ryžtingai šiuolaikiška dvasia parengtą budizmo išdėstymą. Garbusis daktaras V. Rahula gavo tradicinį budistų vienuolio apmokymą ir išsilavinimą Ceilone (dabar Šri Lanka), ėjo aukštas pareigas viename iš pagrindinių vienuolynų institutų (*Pirivenoje*) toje saloje, kur Budos mokymas klesti nuo Ašokos laikų ir iki šių dienų išsaugojo visą savo gyvybingumą. Šitaip auklėtas senovės tradicijos, šiuo metu, kai visos tradicijos kelia abejonių, jis nusprendė prisiliesti prie tarptautinio mokslinio pažinimo dvasios ir metodų. Jis įstojo į Ceilono universitetą, įgijo bakalauro laipsnį su pagyrimu Londone, o paskui, apsigynęs labai kompetentingą disertaciją apie budizmo istoriją Šri Lankoje, gavo Ceilono universiteto filosofijos daktaro laipsnį. Dirbdamas su garsiais profesoriais Kalkutos universitete ir bendraudamas su mahajanos (didžiosios važiuoklės) adeptais, tos budizmo formos, kuri viešpatauja nuo Tibeto iki Tolimųjų Rytų, jis nusprendė gilintis į tibetiečių ir kinų tekstus, norėdamas praplėsti savo ekumenizmą, ir mus pagerbė atvykęs į Paryžiaus Sorbonos universitetą parengti studiją apie Asangą, žymųjį Mahajanos filosofą, kurio pagrindiniai veikalai sanskrito originalo kalba yra prarasti ir prieinami tik tibetiečių ir kinų vertimuose. Jau aštuoneri metai, kai daktaras Rahula yra tarp

mūsų, vilkintis geltoną apdarą, kvėpuojantis Vakarų pasaulio oru, galbūt ieškantis mūsų sename neramiame veidrodyje universalus jam priklausančios religijos atspindžio.

Knyga, kurią jis maloniai paprašė manęs pristatyti Vakarų visuomenei, – tai šviesus, kiekvienam prieinamas pagrindinių budizmo doktrinos principų aprašymas, kaip jie išdėstyti seniausiuose tekstuose, sanskrito kalba vadinamuose „tradicija“ (*āgama*), o *pali* kalba – „kanoniniu korpusu“ (*nikāya*). Dr. Rahula, nepaprastai gerai išmanydamas šiuos tekstus, remiasi nuolat ir beveik išimtinai jais. Jų autoritetą pripažįsta visos budistų mokyklos, kurių buvo ir yra daugybė, tačiau nė viena iš jų niekada nenukrypo nuo šių tekstų, nebent siekdama geriau išaiškinti dvasią, o ne raidę. Iš tiesų, plėtojantis budizmui per daugelį amžių ir didžiulius regionus, aiškinimas buvo įvairus, o mokymas įgavo ne vieną aspektą. Tačiau tas budizmo aspektas, kurį čia pateikia daktaras Rahula, – humanistinis, racionalus, vienais atžvilgiais sokratiškas, kitais – evangelinis ar net beveik mokslinis – turi daug autentiškų rašytinių įrodymų, kuriuos jam tereikėjo palikti kalbėti patiems už save.

Paaikškinimai, kuriuos jis prideda prie savo citatų, visada išverstų skrupulingai tiksliai, yra aiškūs, paprasti ir tiesioginiai. Kai kurie iš jų gali sukelti diskusiją, pavyzdžiui, kai jis nori *pali* šaltiniuose iš naujo atrasti visas Mahajanos doktrinas; tačiau gerai išmanydamas šaltinius gali juos parodyti naujai. Jis kreipiasi į šiuolaikinį žmogų, tačiau susilaiko nuo atkaklių palyginimų, kuriuos būtų galima atlikti su tam tikromis šiuolaikinio pasaulio srovėmis ir mintimis: socializmu, ateizmu, egzistencializmu, psichoanalize. Apie juos jis tik šen bei ten užsimena. Skaitytojas turi pats įvertinti mokymo, kuris jam pateikiamas pirmapradiškai turtinga forma šiame tikro mokslininko darbe, šiuolaikiškumą bei pritaikymo galimybes.

ĮVADAS

Šiandien visame pasaulyje auga susidomėjimas budizmu. Susikūrė daugybė draugijų ir studijų grupių, pasirodė galybė knygų apie Budos mokymą. Tačiau belieka apgailestauti, kad daugumą jų parašė tie, kurie iš tiesų stokoja kompetencijos arba savo užduočiai atlikti pasitelkia iš kitų religijų kilusias klaidinančias prielaidas, priverčiančias neteisingai interpretuoti ir iškraipyti temą. Vienas lyginamosios religijos profesorius, neseniai parašęs knygą apie budizmą, net nežinojo, kad *Ānanda*, atsidavęs Budos padėjėjas, buvo *bhikkhu* (vienuolis), bet manė, kad jis buvo pasaulietis! Tokiose knygose skleidžiama informacija apie budizmą gali būti palikta skaitytojo vaizduotei.

Šioje nedidelėje knygoje pirmiausia stengiausi kreiptis į išsilavinusį ir protingą skaitytoją, nesusipažinusį su šia tema, kuris norėtų sužinoti, ko iš tikrųjų mokė Buda. Jo labai stengiausi trumpai, kuo aiškiau ir paprasčiau, tiksliai perteikti Budos žodžius, kuriuos jis iš tikrųjų kalbėjo taip, kaip juos galima rasti originaliuose *Tipiṭakos pali* tekstuose, kuriuos mokslininkai visuotinai pripažįsta kaip ankstyviausius išlikusius Budos mokymo užrašus. Čia panaudota medžiaga ir ištraukos paimtos tiesiai iš šių originalų. Keliose vietose rėmiausi ir vėlesniais darbais.

Atsižvelgiau ir į skaitytoją, kuris jau turi tam tikrų žinių apie tai, ko mokė Buda, ir norėtų tęsti studijas. Todėl pateikiau

ne tik daugumos pagrindinių žodžių *pali* atitikmenis, bet ir nuorodas į originalius tekstus išnašose bei trumpą bibliografiją.

Sunkumai, su kuriais susidūriau vykdydamas savo užduotį, buvo įvairūs: visą laiką stengiausi laikytis pusiausvyros tarp to, kas nežinoma, ir to, kas populiariu, kad šiuolaikiniam skaitytojui pateikčiau tai, ką jis galėtų suprasti ir įvertinti, kartu nieko nepraleisdamas iš Budos pamokymų esmės ir formos. Rašydamas šią knygą omenyje turėjau senovinius tekstus, todėl sąmoningai išlaikiau sinonimus ir pasikartojimus, kurie buvo Budos kalbos dalis, kaip ji mus pasiekė per žodinę tradiciją, kad skaitytojas turėtų tam tikrą supratimą apie Mokytojo vartotą formą. Stengiausi, kiek galėjau, laikytis originalų ir padaryti savo vertimus lengvus ir paprastai skaitomus.

Tačiau yra riba, kurią peržengus sunku perteikti idėją, kartu dėl paprastumo neprarandant konkrečios prasmės, kurią Buda norėjo išplėtoti. Kadangi šiai knygai buvo pasirinktas pavadinimas „Ko mokė Buda“, jaučiau, kad būtų neteisinga nepateikti Budos žodžių, ir net jo naudotų skaičių, bet, rizikuojant iškraipyti prasmę, perteikti juos taip, kad būtų lengviau suprasti.

Šioje knygoje aptariau beveik viską, kas visuotinai pripažįstama kaip esminis ir pagrindinis Budos mokymas. Tai mokymai apie Keturias tauriąsias tiesas, Taurųjį aštuonialypį kelią, penkis sandus, karma, atgimimą, sąlygotąją kilmę (*paṭiccasamuppāda*), mokymą apie sielos nebuvimą (*anattā*), *satipaṭṭhāna* (atidos įsteigimą). Suprantama, diskusijoje bus išsireiškimų, kurie vakarų skaitytojui tikriausiai bus nepažįstami. Norėčiau paprašyti, kad jis, jei norėtų, pirmą kartą skaitydamas imtųsi įvadinio skyriaus, o paskui pereitų prie V, VII ir VIII skyrių, o prie II, III, IV ir VI skyrių grįžtų, kai bendra prasmė bus aiškesnė ir ryškesnė. Būtų neįmanoma parašyti knygos apie Budos mokymą, nenagrinėjant temų, kurias

theravados ir *mahajanos* budizmas pripažino esminėmis jo minties sistemoje.

Terminą *theravadą* (žodis „hinajana“, arba „mažoji važiuoklė“, geriau informuotuose sluoksniuose nebevertojamas) galima būtų versti kaip „senolių (*thera*) mokyklą“, o *mahajana* – kaip „didžioji važiuoklė“. Jie vartojami dviejų pagrindinių šiandienos pasaulyje žinomų budizmo formų pavadinimuose. *Theravados*, kuri laikoma pirminiu ortodoksiniu budizmu, laikomasi Šri Lankoje, Birmoje, Tailande, Kambodžoje, Laose ir Čitagonge, Rytų Pakistane. *Mahjanos*, kuri susiformavo palyginti vėliau, laikomasi kitose budizmo šalyse, pavyzdžiui, Kinijoje, Japonijoje, Tibete, Mongolijoje ir kt. Tarp šių dviejų mokyklų yra tam tikrų skirtumų, daugiausia dėl kai kurių įsitikinimų, praktikos ir apeigų, tačiau dėl svarbiausių Budos mokymų, pavyzdžiui, čia aptariamų, *theravada* ir *mahajana* sutaria.

Dabar man belieka tik išreikšti dėkingumą profesoriui E. F. C. Ludovikui, kuris paragino mane parašyti šią knygą, už visą suteiktą pagalbą, pasiūlymus ir laiką, skirtą rankraščiui skaityti. Taip pat esu labai dėkingas poniai Marijanai Mėn, kuri peržiūrėjo rankraštį ir pateikė vertingų pasiūlymų. Galiausiai esu labai dėkingas profesoriui Polui Demėviliui, mano mokytojui Paryžiuje, už maloningai parašytą pratarbę.

V. RAHULA

Paryžius

1958 m. liepos mėn.